

**Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș
Facultatea de Științe și Litere
Catedra de filologie**

Teză de doctorat

- Rezumat-

Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. Alexandru Cistelean

Doctorand: Farcaș (Trifan) Ramona

Târgu-Mureș, 2011

**Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș
Facultatea de Științe și Litere
Catedra de filologie**

Proza postmodernă românească

- Rezumat-

Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. Alexandru Cistelean

Doctorand: Farcaș (Trifan) Ramona

Târgu-Mureș, 2011

Cuprins

<i>Argument</i>	5
1. <i>Repere teoretice în evoluția postmodernismului</i>	8
1.1. <i>De la modernism la postmodernism</i>	8
1.2. <i>Postmodernismul românesc</i>	16
2. <i>Modele postmoderne în proza românească</i>	27
2.1. <i>Gheorghe Crăciun</i>	27
2.1.1. <i>Tentația întrupării</i>	27
2.1.2. <i>Poetica textualismului</i>	31
2.1.3. <i>Narativitate și descriere</i>	33
2.1.4. <i>Cuvânt și sens</i>	49
2.1.5. <i>Totul – obsesia postmodernilor</i>	52
2.1.6. <i>Autor – Narator – Personaj</i>	53
2.1.7. <i>În căutarea diferenței de corp</i>	56
2.1.8. <i>Fascinația androginismului</i>	60
2.1.9. <i>Fals jurnal de creație</i>	65
2.1.10. <i>Teoretician și eseist</i>	68
2.1.10.1. <i>Nașterea unei generații</i>	68
2.1.10.2. <i>O prietenie literară</i>	74
2.1.10.3. <i>Repere ale poeziei moderne</i>	78
2.2. <i>Mircea Cărtărescu</i>	98
2.2.1. <i>Mircea Cărtărescu și generația ‘80</i>	98
2.2.2. <i>Poezia</i>	102
2.2.3. <i>De la poezie la proză</i>	105
2.2.4. <i>Jurnal terapeutic</i>	120
2.2.5. <i>Teoretician al fenomenului postmodern</i>	125
2.3. <i>Petru Cimpoesu</i>	135
2.3.1. <i>Un outsider al generației ‘80</i>	135
2.3.2. <i>Comic, ironic și parodic</i>	142
2.3.3. <i>Tehnici și procedee narative</i>	157
2.4. <i>Ioan Groșan</i>	168

2.4.1. <i>Textualismul</i>	168
2.4.2. <i>De la textualism la existențialism</i>	172
2.4.3. <i>Umor și intertextualitate</i>	175
2.4.4. <i>Jocul existenței sau existența ca joc</i>	183
2.4.5. <i>Tema scriitorului</i>	185
2.4.6. <i>Pariul cu romanul</i>	191
2.4.7. <i>Paralelă între proza lui Petru Cimpoșu și cea a lui Ioan Groșan</i>	197
2.5. <i>Sorin Preda, un optzecist temperat</i>	201
2.5.1. <i>Parțial color sau terapeutica scrisului</i>	202
2.5.2. <i>Plus minus o zi, plus-minus un scriitor</i>	206
2.5.3. <i>După douăzeci de ani</i>	210
2.6. <i>Răzvan Petrescu</i>	217
2.6.1. <i>Grădina de vară sau spectacolul lumii</i>	217
2.6.2. <i>Alienarea ca stare de normalitate</i>	222
2.6.3. <i>Elemente de fantastic</i>	226
2.6.4. <i>Influența realismului</i>	232
2.6.5. <i>Coordonate tematice</i>	234
2.7. <i>Daniel Vighi</i>	236
2.7.1. <i>Cronica unei disperări</i>	238
2.7.2. <i>Nostalgia lumilor pierdute</i>	242
2.7.3. <i>Jocul de-a sine însuși sau experimentul Solitude</i>	243
2.7.4. <i>Portret de grup cu cometă</i>	248
2.7.5. <i>Construcția și deconstrucția unei imagini</i>	250
2.7.6. <i>Contribuția critică</i>	255
<i>Concluzii</i>	260
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	273
A.ROMANE, JURNALE, VOLUME DE PROZĂ SCURTĂ	273
B.BIBLIOGRAFIE CRITICĂ ȘI TEORETICĂ	275
C. Dicționare literare	278
D. Articole	279

Rezumat

Postmodernismul se caracterizează printr-o nouă viziune ontologică, printr-o perspectivă plurală, fragmentară și accentuat ironică. Relația realitate-ficțiune este una marcată de paradox, postmodernismul fiind definit de Ihab Hassan ca spațiu cultural de existență a tendințelor opuse.

Identificat cel mai adesea în literatura română cu optzecismul, rădăcinile postmodernismului trebuie căutate începând din a doua jumătate a anilor șaizeci, el începând să se manifeste vizibil abia către anii '70.

Lucrarea urmărește să analizeze proza unor scriitori optzeciști, pe principiu monografic, punându-se accentul pe racordul cu postmodernismul.

Pentru realizarea acestor scopuri, obiectivele cercetării au vizat:

- **evidențierea condițiilor particulare ale apariției postmodernismului la noi**
- **identificarea în operele scriitorilor analizați a trăsăturilor discursului postmodern**
- **valorificarea teoriilor despre postmodernism propuse de cercetătorii fenomenului postmodern, dar și de către scriitorii postmoderni**
- **o analiză a modului în care scriitorii români postmoderni abordează textualismul, contribuind la afirmarea unei poetici a textualismului românesc**

- evidențierea tehnicilor și a procedeelelor narrative postmoderne utilizate de către scriitorii postmoderni români

Corpusul de texte pe care le-am folosit cuprinde textele unor prozatori optzeciști: Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu, Petru Cimpoșu, Ioan Groșan, Daniel Vighi, Sorin Preda și Răzvan Petrescu.

Având drept scop studiul operelor unor prozatori români postmoderni, am considerat necesară o retrospectivă a perioadei istorice și a transformărilor social-economice ce au favorizat apariția postmodernismului românesc în plină perioadă comunistă.

Am enumerat și analizat concepțiile celor mai importanți teoreticieni ai postmodernismului occidental (Ihab Hassan, Jean-Francois Lyotard, Gianni Vattino, Linda Hutcheon) și românesc (Mircea Cărtărescu, Carmen Mușat, Ion Bogdan Lefter etc).

Am încercat selectarea celor mai importante și argumentate opinii critice asupra fenomenului postmodern.

Lucrarea este structurată în două părți: prima parte, *Repere teoretice în evoluția postmodernismului*, este alcătuită din două capitole (*De la modernism la postmodernism*, *Postmodernismul românesc*); cea de-a doua parte, *Modele postmoderne în proza românească*, cuprinde analiza textelor celor șapte scriitori postmoderni amintiți anterior. Cele două părți sunt precedate de un Argument și urmate de concluzii și bibliografie.

În primul capitol al primei părți, *De la modernism la postmodernism*, postmodernismul e dezbătut prin raportare față de modernism.

Apariția termenului de postmodernism nu este una de dată recentă, paternitatea aparținându-i pictorului englez John Watkins Chapman care, în jurul anului 1870 folosește sintagma pictură postmodernă pentru a denumi fenomenul plastic european subsecvent picturii impresioniste franceze. Ulterior termenul a fost folosit de către Federico de Onis (1934) și Dudley Fittz (1942). Ambii au încercat, conform lui Ihab Hassan, ca prin utilizarea termenului de postmodernism să indice o reacție minoră la modernism, deja existentă în mod latent, în interiorul acestui curent.

Am urmărit să prezint teoriile celor mai importanți cercetători ai fenomenului postmodern, așa cum reies din cărțile acestora.

Astfel, unul dintre primii teoreticieni ai fenomenului postmodern, Ihab Hassan, în lucrarea *The dismemberment of Orpheus* încearcă să stabilească dacă într-adevăr în societatea occidentală a vremii în general, și în literatură în special, se poate percepe un fenomen care are nevoie să fie distins de modernism și dacă da, în ce măsură va servi acestui scop folosirea stereotipului de *postmodernism*, considerând necesară construirea unei scheme probative, atât cronologic cat și tipologic, schemă ce ar putea justifica tendințele, contratendințele variate, caracterul său artistic, epistemic și social. Întrebările pe care acest fenomen, numit convențional *postmodernism*, le ridică sunt numeroase, răspunsurile neputând fi date, în opinia autorului, decât în timp. Chiar de la început Ihab Hassan remarcă dificultățile inerente actului de definire a fenomenului, dificultăți ce nu au fost depășite în totalitate nici în prezent.

Semnalând dificultățile unei analize complexe a fenomenului postmodern, Ihab Hassan propunea un număr de probleme conceptuale, a căror clarificare o consideră esențială pentru înțelegerea fenomenului. Astfel, el se referă la termenul de *postmodernism*, la instabilitatea semantică a acestuia, similară instabilității istorice a multor concepte literare, la faptul că între *modernism* și *postmodernism* nu se pot opera delimitări nete, la perspectiva duală, de continuitate și discontinuitate, ce trebuie avută în vedere asupra oricărei perioade și, deci, și atunci când se vorbește de *postmodernism*, de aici rezultând că orice perioadă este, mai degrabă, o construcție nu doar diacronică ci și sincronică, *postmodernismul* nefăcând excepție.

Unul dintre teoreticienii importanți ai *postmodernismului* pe tărâm american, Hayden White, în eseul *Modernismul american, postmodernismul și avangarda*, oferă o *genealogie* a *postmodernismului* american (și, prin extensie, a celui global), pe care îl plasează în descendența mării mișcări moderniste din literatura americană.

Lui Hayden White, *modernismul* american, și în consecință și *postmodernismul*, îi apare ca neavând granițe teritoriale și fiind mai degrabă legat de originile teologico-politice ale Lumii Noi decât de *geografia* ei reală sau simbolică.

Liotard considera definitiv pentru postmodernism „incredulitatea față de metanarațiuni”, el inversând chiar polaritatea obișnuită a relației modernism-postmodernism. În concepția lui, „nici o operă nu poate deveni modernă înainte de a fi mai întâi postmodernă”, astfel că postmodernul ajunge să facă parte din modern și nu invers. Pierderea supremației celor două tipuri de metanarațiuni legitimizează, identificate de Lyotard cu narațiunea *despre emancipare* și narațiunea *enciclopedistă*, va avea drept consecință impunerea, în postmodernism, a pluralității limbajelor.

Dintre scriitorii români care au teoretizat postmodernismul, Mircea Cărtărescu se referă în lucrarea sa, *Postmodernismul românesc*, la cele trei viziuni ce există referitor la acesta: continuitate, ruptură sau ieșire din sistem.

Ioana Em. Petrescu, în eseu *Modernism/Postmodernism. O ipoteză*, propunea drept criteriu fundamental ce stă la bază efortul de diferențiere dintre modernism și postmodernism modul cum este concepută categoria individualului, în opinia acesteia raportul modernism-postmodernism beneficiind de o evoluție paralelă iar nu succesivă, ceea ce anulează tensiunile dintre cei doi termeni.

Se pot identifica două perspective majore asupra postmodernismului: prima, cea susținută la noi de Matei Călinescu, tratează postmodernismul ca pe una din *fețele* modernității, în timp ce cea de-a doua perspectivă optează pentru o disociere clară de modernism.

În capitolul al doilea, *Postmodernismul românesc*, m-am referit la fenomenul postmodern românesc, la principalele opinii ale scriitorilor români asupra problematicii postmoderne, la condițiile particulare ale apariției acestuia în spațiul românesc. Condițiile social-politice românești nu au permis nașterea postmodernității, astfel că unii scriitori au considerat, fie că nu poate fi vorba de un postmodernism românesc (Al. Mușina), fie că acesta reprezintă doar un fenomen de mimesis (Eugen Negrici). Libera circulație a informațiilor străpunge uneori și bariera ideologică românească, astfel că ia naștere în rândul tinerilor o nouă mentalitate, o nouă sensibilitate artistică sincronă în literatura română cu optzecismul.

Dincolo de trăsăturile comune ce-i recomandă ca grup, există totuși elemente de diferențiere, Radu G. Țeposu făcând distincție între scriitorii textualiști, cei ilustrând mitologia derizoriului sau fantezismul alegoric și livresc. criteriile de delimitare pe care Radu G. Țeposu le-a utilizat se referă la perspectiva narativă, obiectul investigației și tehnica scriiturii.

În ce-a de-a doua secțiune a lucrării, *Modele postmoderne în proza românească*, am analizat, pe principiu monografic, proza unor scriitori români, punând accentul pe trăsăturile ce-i definesc ca scriitori postmoderni. E vorba de Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu, Petru Cimpoșu, Ioan Groșan, Daniel Vighi, Sorin Preda și Răzvan Petrescu.

În primul capitol al celei de-a doua părți am analizat opera lui Gheorghe Crăciun, atât cea literară, cât și cea teoretică.

Se poate observa că formarea ca scriitor a lui Gheorghe Crăciun este marcată de dorința afirmării individualității sale, dorință ce se desprinde din constanta preocupare a scriitorului pentru originalitate.

Credința, în mod repetat afirmată, în modelarea realității prin intermediul limbajului, îl determină la migăloase experimente în vederea descoperirii celor mai sugestive modalități de exprimare.

De o seriozitate funciară, Gheorghe Crăciun este unul dintre puținii scriitori optzeciști din opera căruia lipsesc ironia și parodia, umorul în general.

Oferind cititorului posibilitatea de a observa în mod direct modul în care se naște textul, prin introducerea teoriei scriiturii în text, el își aduce contribuția la conturarea unei poetici a textualismului românesc.

Scriitorul urmărește cu constanță și gravitate această transparență a scrisului, prozatorul fiind mereu dublat de conștiința teoreticianului.

Proza lui Gheorghe Crăciun se remarcă prin caracterul ei descriptiv, printr-un anti-epicism declarat, precum și prin reflexivitate și prin atenția constant orientată spre universul uman interior, investigarea propriei sensibilități, a corporalității, devenind, în cazul acestui scriitor, una dintre sursele scrisului.

Problematica corporalității, a senzației, reprezintă obsesia majoră ce străbate întreaga operă a lui Gheorghe Crăciun, obsesie din care ia naștere chiar literatura.

Pe lângă caracterul antinarativ, ca trăsături ale prozei postmoderne ce se regăsesc în textele sale, putem enumera intertextualitatea, existând numeroase trimiteri, atât la alte texte ale lui Gheorghe Crăciun, cât și la opere aparținând altor scriitori; pluralitatea perspectivelor; practicarea unei descrieri în care elementele de real nu mai pot fi dissociate de cele aparținând ficțiunii; construirea textului prin dispersie, romanul putând să înceapă din orice punct și nefiind niciodată terminat pe deplin, ceea ce corespunde ideii de operă deschisă, enunțată de Umberto Eco (provocarea cititorului de a participa la construirea romanului fiind o atitudine tipic postmodernă); rescrierea în cheie postmodernă a romanului *Daphnis și Cloe*; utilizarea listelor de cuvinte, a colajului; autobiografismul sau dialogismul operei sale.

Activitatea de prozator a lui Gheorghe Crăciun este indisolubil legată de cea de critic și eseist, precum și de cea de antologator. În calitate de coordonator al celor două antologii (*Generația '80 în proza scurtă și Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*), el a participat activ la afirmarea unei generații în sorții căreia a crezut de la bun început.

Ca teoretician, atenția lui Gheorghe Crăciun este îndreptată în direcția conturării unei noi tipologii a poeziei moderne (tipologie ce include poezia reflexivă, poezia reflexivă și poezia lingvistică), el urmărind în special evoluția poeziei tranzitive.

Eseistul Gheorghe Crăciun este preocupat de problemele vieții culturale și sociale românești postdecembriste. Criza societății românești este văzută în legătură de cauzalitate cu absența spiritului civic la români, cu absența principiilor ce guvernează o societate democratică și cu întârzierea apariției unei noi mentalități.

Cel de-al doilea capitol se ocupă de opera lui Mircea Cărtărescu, urmărind și contribuția teoretică a acestuia, scrierile lui ilustrând apariția unei noi sensibilități poetice, caracterizate prin înlocuirea vizualului cu auditivul, printr-o invazie a obiectelor aparținând cotidianului, poeziile sale dând la iveală un univers populat de lucrurile cele mai prozaice. Apetența ludică și aluziile livrești, ironia și autoironia sunt tot atâtea repere ale poeziei sale.

Mircea Cărtărescu s-a dovedit și un prozator prolific, proza sa remarcându-se în cadrul prozei optzeciste prin fantasticul său de factură eminesciană, prin modelele livrești pe care toposurile sale se construiesc. Temele majore ale prozei cărtăresciene sunt tema totului, a mamei și a orașului, trecerea continuă din planul realului, al concretului în cel al fantasticului hiperrealist realizându-se firesc, linia ce separă cele două planuri subțindu-se la maximum.

Romanul *Orbitor* este semnificativ din acest punct de vedere în el regăsindu-se toate temele și procedeele preferate de scriitor, care reia chiar în roman personaje din prozele sale scurte.

În schimb, în *Jurnal* întâlnim un scriitor orientat exclusiv asupra propriei sensibilități, faptele exterioare lipsind aproape în totalitate. Criza creației și refuzul exteriorității, un narcisism dus până la extreme fiind reperele definitorii ale jurnalului cărtărescian.

În calitatea lui de teoretician al postmodernismului, Mircea Cărtărescu susține ideea unui postmodernism indisolubil legat de modernism, urmând, în mare, punctele de vedere exprimate de Ihab Hassan.

Analizată în capitolul al treilea, proza lui Petru Cimpoeșu se dovedește una impregnată de umor, personajele aparținând, de cele mai multe ori, unor medii marginalizate, perspectiva naratorului fiind una compasivă, alteori neutră. Limbajul lor este unul autentic nelipsind jargonul sau argoul. Se remarcă limbajul pitoresc și colorat al personajelor din *Christina Domestica și Vânătorii de suflete* ce constituie, alături de numele exotice, un indiciu în plus pentru a identifica originea lor țigănească.

Combinând temele mari cu cele mărunte, aparținând cotidianului, Petru Cimpoeșu se detașează de restul optzeciștilor, după cum observa Andrei Simuț¹, printr-o neîntreruptă atitudine ironică, ironia devenind un fundal pe care se derulează toate poveștile sale. Prin tematica abordată, prin umorul negru pe care îl regăsim în toate scrierile sale, prin plăcerea relatării simple, a povestirii ce evită capcanele textualismului sau le deconspiră, Petru Cimpoeșu este prozatorul ce se apropie cel mai mult de generația actuală de scriitori.

¹ Andrei Simuț, *Istoriisiri ale mediocrilor*, în *Revista Cuvântul*, nr. 7, iulie, 2008, p. 3

O inovație literară a lui Cimpoeșu este „fiecțiunea adevărată”, autorul explicând că faptele povestite au avut loc în realitate dar că sunt narate ca și cum ar fi avut loc doar în imaginația sa. De aici și caracterul lor *ilicite*, deoarece această modalitate de a le narra atrage după sine o falsificare a faptelor, prezentate ca o poveste.

Procedeele optzeciste sunt folosite cu măiestrie și umor de către scriitor care se folosește de intertextualitate, de alternarea naratorilor, de ironie și parodie. Întreruperea frecventă a narațiunii prin digresiuni eseistice, înserarea datelor biografice în text, utilizarea unor procedee textualiste, testarea diverselor registre ale limbajului, sau fragmentarea epică sunt tot atâtea aspecte ce caracterizează proza lui Petru Cimpoeșu.

Între proza lui Petru Cimpoeșu și cea a lui Ioan Groșan (capitolul patru) se observă numeroase similitudini ambii mânuind cu dexteritate parodia și ironia, umorul de factură caragialiană fiind caracteristic scrisului lor. Sursele umorului sunt cam aceleași, provenind, atât la Cimpoeșu cât și la Groșan, din absurdul situațiilor, din discrepanțele dintre ceea ce se dorește să apară și ceea ce apare în realitate.

Ioan Groșan este și el preocupat de problematica scrisului, critica încadrându-l la debut în rândul scriitorilor textualiști, livrescul fiind sesizabil încă din prozele scurte ale primului volum.

Un inventar al temelor scriiturii lui ne indică înclinația acestuia pentru cotidian, derizoriu, banal, reunind întreaga panoplie a elementelor prozei optzeciste: preferința pentru proza scurtă, tentele parodice, umorul de factură caragialiană, orientarea spre ludic și experiment, spre ironie, autoreferențialitate, spre livresc și intertextualitate

Modul și scopul în care Ioan Groșan folosește procedeele textualiste, jocul cu aceste tehnici ale creației este diferit de cel al textualiștilor, textualismul reprezentând în cazul lui și aici se apropie de Petru Cimpoeșu- doar un mijloc în plus de a demonstra stăpânirea tehnicilor optzeciste. De altfel încă din primul volum are loc o deplasare a interesului autorului dinspre problematica textuală spre cea existențială.

Despre Groșan s-a vorbit ca despre un continuator al realismului interbelic și postbelic, un optzecist cu predispoziție livrescă sau un rafinat umorist pe linia lui Caragiale. Acest statut indefinit poate fi un rezultat al absenței unui centru de greutate determinat al operei sale, fapt ce permite diverse viziuni interpretative.

Un rol important revine în opera lui Ioan Groșan, alături de umor și ironie, ludicului. Personaje și naratori se regăsesc implicate în jocul existenței văzută ca o piesă de teatru. Actorii înșiși își scriu rolurile, scopul fiind acela de a se salva dintr-o realitate banală și apăsătoare.

Abordarea banalului, a derizoriului și a prozaicului sunt note definitorii pt creația majorității scriitorilor optzeciști, Sorin Preda (capitolul cinci) nefăcând nici el excepție.

Intrând în literatură dimpreună cu grupul textualiștilor, Sorin Preda se detașează însă de aceștia printr-un textualism moderat și printr-o experimentată utilizare a epicului, prin atenuarea impactului comicului, ironiei și parodiei și diluarea lor în apele lirismului și ale sentimentalismului de care autorul nu se debarasează.

În romanele sale, scriitorul apelează la rețete verificate și de alți scriitori optzeciști, finalul aducând revelația ca realitatea este una de hartie.

Un optzecist întârziat, Răzvan Petrescu debutează în volum relativ târziu, comparativ cu congenarii săi. Tema scriitorului, a vieții trăite cu mască, a existenței ca rol, tema alienării și a destinului de excepție, văzute ca inseparabile, sunt motivele recurente ale prozelor acestui scriitor, în timp ce preferința pentru descriere și monolog ca procedee narative se constituie în factori ce-i individualizează stilul, apropiindu-l în același timp de alți scriitori optzeciști.

Densitatea frazei, fluxul neîntrerupt de cuvinte, aglomerația de detalii, toate reunite într-un neîntrerupt monolog al naratorului, se constituie, după cum observa Alex Ștefănescu, într-o notă distinctivă a întregii proze a lui Răzvan Petrescu, ce se va regăsi în toate povestirile din volumul de debut.

Se remarcă absența ironiei, a ludicului și a livrescului, caracteristice prozei optzeciștilor. Observația este însă valabilă doar în ceea ce privește volumul *Grădina de vară*, odată cu *Eclipsa* autorul utilizând din plin aceste ingrediente ale

optzeciștilor. Înregimentarea lui Răzvan Petrescu în rândul acestora se face însă și pe filiera descrierii, utilizată ca procedeu preferat în cele mai multe proze scurte ale acestuia.

Tema abaterii de la normă instituită ca stare de normalitate nu este nouă în literatura modernă și postmodernă, dar modul în care Răzvan Petrescu o abordează este inedit, virtuozitatea demonstrată în utilizarea terminologiei de specialitate transformând textul într-o pagină de tratat psihiatric cu valoare literară.

Un alt important scriitor optzecist, analizat în capitolul final, este Daniel Vighi, prozator de factură postmodernistă, care a debutat în 1985 cu „Povestiri cu strada depozitului”, recuperează artistic în povestirile acestui volum monotonia și banalitatea cotidianului, preocupare ce a devenit o constantă a prozatorilor generație optzeciste.

Proza sa este dominată de preocuparea pentru faptul mărunț de viață, pentru gesturile simple, pentru automatismele din care e compusă viața de zi cu zi. Modul în care istoria intervine în viețile personajelor este unul firesc, ele acceptând cu resemnare brutalitățile istoriei sau refugiindu-se în lumi paralele, în ficțiuni livrești.

Se regăsește la Daniel Vighi fascinația prozatorului optzecist pentru personajele marginale, cu un statut incert ca și provocarea de a reface scenarii narative preexistente, un procedeu tipic pentru scriitorii postmoderni, orizontul de așteptare al lectorului fiind, de cele mai multe ori, un factor cheie pentru deciptarea discursului epic.

Reflexivitatea, o altă trăsătură a prozei postmoderne, se răsfrânge frecvent în prozele lui Daniel Vighi, sugestiile metatextuale fiind însă discret acoperite de alunecarea rapidă a planurilor, de glisarea fluxurilor diegetice, de *translația* dintr-o lume în alta, dintr-o litografie în alta, putându-se vorbi, în cazul acestui autor, de o ficțiune a realității, o ficțiune ce se raportează la realitate, și de o ficțiune a ficțiunii, ce are drept de reper o altă ficțiune. Imaginea trecerii dintr-o litografie în alta, din volumul *Misterele castelului Solitude*, devine astfel o cheie de interpretare a întregii proze a lui Daniel Vighi.

Optzeciștii vin în literatura română cu un nou mod de a aborda realitatea și, implicit, literatura, tematica pe care ei au propus-o fiind un rezultat al acestei

atitudini noi față de real. Atenția acordată faptelor banale, insignifiantului, preocuparea pentru autenticitate, inclusiv pentru autenticitatea limbajului au fost completate prin strategii narative adecvate acestui tip de demers. Refuzul vechilor strategii sau reciclarea lor este un fapt definitoriu pentru postmodernism, curent ce poate fi suprapus în literatura română, măcar parțial, optzecismului.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A.ROMANE, JURNALE, VOLUME DE PROZĂ SCURTĂ

- Cărtărescu, Mircea, *Visul*, Editura Cartea Românească, București, 1989
- Cărtărescu, Mircea, *Nostalgia*, Editura Humanitas, București, 1993
- Cărtărescu, Mircea, *Travesti*, Editura Humanitas, București, 1994
- Cărtărescu, Mircea, *Enciclopedia zmeilor*, Editura Humanitas, București, 2005
- Cărtărescu, Mircea, *Orbitor. Aripa stângă*, Editura Humanitas, București, 1996
- Cărtărescu, Mircea, *Orbitor. Corpul*, Editura Humanitas, București, 2002
- Cărtărescu, Mircea, *Orbitor. Aripa dreaptă*, Editura Humanitas, București, 2007
- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal I*, Editura Humanitas, București, 2001
- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal II*, Editura Humanitas, București, 2005
- Cimpoescu, Petru, *Amintiri din provincie*, Editura Junimea, 1983
- Cimpoescu, Petru, *Firesc*, Editura Cartea Românească, 1985
- Cimpoescu, Petru, *Erou fără voie*, Editura Plumb, 1994
- Cimpoescu, Petru, *Un regat pentru o muscă*, Ed. Axa, Botoșani, 1995
- Cimpoescu, Petru, *Povestea marelui brigand*, Editura Polirom, 2007
- Cimpoescu, Petru, *Simion Liftnicul*, Editura Polirom, 2007
- Cimpoescu, Petru, *Christina Domestica*, Editura Humanitas, București, 2006
- Cimpoescu, Petru, *Nouă proze vechi. Ficțiuni ilicite*, Editura Polirom, 2008
- Crăciun, Gheorghe, *Acte originale. Copii legalizate.*, Ed. Cartea Românească, 1982
- Crăciun, Gheorghe, *Compunere cu paralele inegale*, Editura All, 1988
- Crăciun, Gheorghe, *Frumoasa fără corp*, Grupul Editorial Art, 2007
- Crăciun, Gheorghe, *Pupa russa*, Grupul Editorial Art, 2007
- Crăciun, Gheorghe, *Trupul știe mai mult*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2006
- Crăciun Gheorghe, *Competiția continuă. Generația 80 în texte teoretice*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1999

Crăciun, Gheorghe, Marineasa, Viorel, *Generația 80 în proza scurtă*, Ed.Paralela 45, 1998

Crăciun, Gheorghe, *Introducere în teoria literaturii*, Ed. Cartier, Chișinău, 2003

Crăciun Gheorghe, *Doi într-o carte*, Ed. Grinta, Cluj, 2003

Crăciun Gheorghe, *Aisbergul poeziei moderne*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2009

Crăciun, Gheorghe, *Reducerea la scară*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1999

Groșan, Ioan, *Caravana cinematografică și alte povestiri*, Ed. Corint, București, 2005

Groșan, Ioan, *Planeta mediocrilor*, Ed. Polirom, București, 2008

Groșan, Ioan, *O sută de ani de zile la porțile Orientului*, Ed. Fundației culturale române, București, 1992

Groșan, Ioan, *Județul Vaslui în NATO*, Ed. Aula, Brașov, 2002

Groșan, Ioan, *Un om din Est*, Ed. Noul Scris Românesc Tracus Arte, 2010

Petrescu, Răzvan, *Grădina de vară*, Ed. Cartea Românească, 1989

Petrescu, Răzvan, *Într-o după-amiază de vineri*, Ed. Cartea Românească, 1997

Petrescu, Răzvan, *Eclipsa*, Ed. Cartea Românească, 1993

Preda, Sorin, *Povestiri terminate înainte de a începe*, Ed. Cartea Românească, 1981

Preda, Sorin, *Parțial color*, Ed. Cartea Românească, 1985

Preda, Sorin, *Plus-minus o zi*, Ed. Militară, București, 1988

Preda, Sorin, *Moromeții, ultimul capitol*, Ed. Academiei Române, București, 2010

Vighi, Daniel, *Povestiri cu strada depozitului*, Ed. Cartea Românească, 1985

Vighi, Daniel, *Însemnare despre anii din urmă*, Ed. Cartea Românească, 1989

Vighi, Daniel, *Cometa Hale-Bop*, Ed. Polirom, 2007

Vighi, Daniel, Viski, Andras, Vlad, Alexandru, *Fals tratat de convietuire*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 2002

Vighi, Daniel, *Insula de vară*, Ed. Polirom, 1999

Vighi, Daniel, *Misterele castelului Solitude*, Ed. Polirom, 2004

Vighi, Daniel, *Decembrie, ora 10*, Ed. Albatros, București, 1997

Vighi, Daniel, *Onoarea și onorariul*, Ed. Cartea Românească, București, 2007,

B.BIBLIOGRAFIE CRITICĂ ȘI TEORETICĂ

- Anghelescu Irimia, Mihaela, *Dialoguri postmoderne*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999
- Antoși, Sorin, *Modernism și antimodernism. Noi perspective interdisciplinare*, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2008
- Barthes, Roland *Gradul zero al scriiturii. Noi eseuri critice*. 2008, Editura Cartier, Chisinau
- Barthes, Roland, *Placerea textului*, Editura Cartier, 2006
- Barthes, Roland, *Romanul scriiturii*, Antologie de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliu, Editura Univers, București, 1987
- Bertens, Hans, *The idea of postmodern. A history*, Routledge, 1995
- Bertens, Hans; Fokkema, Douwe, *International postmodernism: theory and literary practice*, Philadelphia, 1997
- Bloom, Harold, *Canonul occidental*, 2007, Grupul Editorial Art, București
- Boia, Lucian, *Miturile comunismului românesc*, Editura Nemira, București, 1998
Editura Paralela 45, Pitești, 1999
- Bourdieu, Pierre, *Economia bunurilor simbolice*, Editura Meridiane, Buc., 1986
- Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Univers, București, 1995
- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Buc., 1999
- Cârneli, Magda, *Arta anilor 80. Texte despre postmodernism*, Editura Litera, București, 1996
- Compagnon, Antoine, *Cele cinci paradoxuri ale modernității*, Editura Echinoc, Cluj Napoca, 1998
- Cistelean, Alexandru, *Aide-memoire*, Ed. Aula, Brașov, 2007
- Cistelean, Alexandru, *Al doilea top*, Ed. Aula, Brașov, 2004
- Cistelean, Alexandru, *Diacritice*, Curtea Veche Publishing, 2007

- Connor, Steven, *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane*
Editura Meridiane, București, 1999
- Crăciun, Gheorghe, *Competiția continuă. Generația 80 în texte teoretice*, Editura
Paralela 45, Pitești, 1999
- Crăciun, Gheorghe; Marineasa, Viorel, *Generația 80 în proza scurtă*, Editura
Paralela 45, Pitești, 1998
- Crăciun, Gheorghe, *În căutarea referinței*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999
- Crăciun, Gheorghe, *Doi într-o carte*, Ed. Grinta, Cluj, 2003
- Crăciun, Gheorghe, *Aisbergul poeziei moderne*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2009
- Crăciun, Gheorghe, *Reducerea la scară*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1999
- Cristea, Valeriu, *A scrie, a citi*, Editura Dacia, Cluj, 1992
- Dram, Constantin, *Lumi narative*, Ed. Timpul, Iași, 2005
- Dobrescu, Caius, *Modernitatea ultimă*, Editura Univers, București, 1998
- Forster, E., M., *Aspecte ale romanului*, Editura pentru Literatură Universală,
București, 1968
- Fucuyama, Francis, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Paideia, Buc. 1994
- Giddens, Anthony, *Consecințele modernității*, Ed. Univers, București, 2000
- Hassan, Ihab, *The Dismemberment of Orpheus în Towards a Postmodern
Literature*, New York, Oxford University Press, 1982
- Hutcheon, Linda, *Poetica postmodernismului*, Editura Univers, București, 1997
- Lefter, Ion Bogdan, *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii
române*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999
- Lefter, Ion Bogdan, *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale*, Ed.
Paralela 45, Pitești, 2002
- Lyotard, Jean-Francois, *Condiția postmodernă*, Editura Babel, București, 1993
- Lyotard, Jean-Francois, *Postmodernismul pe înțelesul copiilor. Corespondență
1982-1985*, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 1997
- Lupan, Radu, *Moderni și postmoderni*, Editura Cartea Românească, București,
1982
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Gramar, București, 2007
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45,

Pitești, 2008

Manolescu, Nicolae, *O ușă abia întredeschisă*, Ed. Cartea Românească, 1986

Marino, Adrian, *Modern, modernism, modernitate*, Editura Univers, București,
1970

Mincu, Marin, *Textualism și autenticitate*, Editura Pontica, Constanța, 1993

Mușat, Carmen, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*, Editura
Cartea Românească, București, 2008

Negoîtescu, Ion, *Scriitori contemporani*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2000

Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Ed. Cartea Românească, București, 2008

Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Ed. Fundației Pro, București,
2006

Oțoiu, Adrian, *Trafic de frontieră. Proza generației 80. Strategii transgresive, I*,
Ed. Paralela 45, 2000

Oțoiu, Adrian, *Ochiul bifurcat, limba sașie. Proza generației 80. Strategii
transgresive, II*, Ed. Paralela 45, 2003

Perian, Gheorghe, *Scriitori români postmoderni*, Editura Didactică și Pedagogică
București, 1996

Petraș, Irina, *Literatură română contemporană*, Ed. Casa cărții de știință,
Cluj-Napoca, 2010

Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Editura Paralela 45, Pitești, 1996

Petrescu, Ioana Em., *Modernism-postmodernism: o ipoteză*, Casa cărții de știință,
Cluj- Napoca, 2003

Podoabă, Virgil, *Metamorfozele punctului*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2004

Rațiu, Dan Eugen, *Disputa modernism postmodernism*, Editura Dacia, București,
2001

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi, IV*, Ed. Cartea românească, 1989

Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane, 1941-2000*, Ed. Mașina
de scris, 2005

Toffler, Alvin, *Șocul viitorului*, Editura Politică, București, 1973

Țeposu, Radu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*,
Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002

Ungureanu, Cornel, *Geografia literaturii române, azi. vol.I Muntenia*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2003

Ungureanu, Cornel, *Geografia literaturii române, azi. vol. IV Banatul*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005

Ungureanu, Cornel, *Istoria secretă a literaturii române*, Ed. Aula, Brașov, 2007

Ursa, Mihaela, *Gheorghe Crăciun*, Ed. Aula, Brașov

Vasile, Geo, *De veghe în lanul de proză. De la Mircea Eliade la Mircea Cărtărescu*, Editura Lumen, Iași, 2009

Vattimo, Gianni, *Dincolo de subiect*, Editura Pontica, Constanța, 1994

Vattimo, Gianni, *Aventurile diferenței. Ce înseamnă a gândi în accepția lui Nietzsche și Heidegger*, Editura Pontica, Constanța, 1996

Vattimo, Gianni, *Sfârșitul modernității*, Editura Pontica, Constanța, 1993

Vattimo, Gianni, *Societatea transparentă*, Editura Pontica, Constanța, 1995

Verdery, Katherine, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, Editura Humanitas, București, 1994

Wellek, Rene, *Conceptele criticii*, Editura Univers, București, 1970

Zamfir, Mihai, *Discursul anilor 90*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997

C. Dicționare literare

Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române, P/R*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2006

Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, (coordonatori), *Dicționarul scriitorilor români*, Ed. Albatros, București, 2002

D. Articole

Acosmei, Constantin, *Sfântul, cutremurul și moldovenii*, în *Revista Timpul*, nr. 12, 2001, pp.16-17

Bodiu, Andrei, *Un mare roman*, în *Cuvântul*, nr. 9, septembrie 2004, p.11

Boldea, Iulian, *Câteva noțiuni de epică*, în *Vatra*, nr. 8, 1993, pp. 65-67

Buciu, Victor Marian, *Proza lui Sorin Preda*, în *Revista Nord literar*, nr.1 (20) ianuarie,2005, p. 21

Burta-Cernat, Bianca, *Cometa Hale-Bopp, un roman de duminică*, în *Observator cultural*, nr.374, mai , 2007, p. 5

Burta-Cernat, Bianca, *Mara, contemporana noastră*, în *Observator cultural*, nr. 391/ 27 septembrie 2007, pp.7-8

Cărtărescu, Mircea, *Textualism, biografism, sincronie stilistică*, în *Cronica*, nr. 25, 1985, p. 5,

Cărtărescu, Mircea, *Cenaclul de Luni peste mode și timp (o convorbire colegială)*, în *Contrapunct*, nr. 3, 1990, p. 4

Cernat, Paul, *Lumea dispărută a conților Teleki*, în *Dilemateca*, nr. 13/ iunie 2007, pp. 12-13

Cernat, Paul, *La plecarea lui Gheorghe Crăciun*, în *Observator cultural*, nr. 358, 2007, p. 9

Cernat, Paul, *Marea Amărăciune*, în *Bucureștiul cultural*, nr.94, 2010, p. 8

Cesereanu, Ruxandra, *O trilogie gnostică și fractalică*, în *Steaua*, nr. 9, 2007, pp. 21-22

Chivu, Marius, *Orbitor*, în *Dilema veche*, anul IV, nr. 180, 23 iulie 2007, p. 23

Chivu, Marius, *Un scriitor adevărat este un masochist incurabil*, (interviu), *LiterNet. Ro*, 09.02. 2007

Ciocan, Iulian, *Un bloc de locuințe ca o țară*, în *Revista Contrafort*, nr 9-11, 2001, pp. 34-36

Ciocârlie, Livius – *Suprafață și adâncime*, în *Orizont*, nr. 1, 1998, p. 19

Condurache, Val, *Parțial color*, în *Convorbiri literare*, nr. 9, 1985, pp. 56-57

Ciotloș, Cosmin, *O decalogie*, în *România literară*, nr. 28, 20 iulie, 2007, p. 32

- Ciotloș, Cosmin, *Un roman din lest*, în *România literară*, nr. 14/23 aprilie 2010, p.7
- Ciotloș, Cosmin, *Fratele cel mic*, în *România literară*, nr.2/2011, p. 12
- Ciotloș, Cosmin, *Slavici-managerul nostru*, în *România literară*, nr. 32/17 august 2007, p. 18
- Cistelean Alexandru, *Gheorghe Crăciun eseist*, în *Revista Cultura*, nr.8, 2011, pp. 13-14
- Cistelean, Alexandru, *Proza de plăcere*, în *Euphorion*, nr. 3, 1993, p. 21
- Cistelean, Alex, *Incertitudinea sensibilă la Gheorghe Crăciun*, în *Revista Familia*, Nr. 3, martie 2006, pp. 45-48
- Cordoș, Sanda, *Scara păcătoșilor*, în *Vatra*, nr. 11-12,2003, pp.159-161
- Crețu, Bogdan, *O antiutopie burlescă*, în *Adevărul literar și artistic (I)*, nr.869, 2007, pp. 7-8
- Crețu, Bogdan, *O antiutopie burlescă*, în *Adevărul literar și artistic, (II)*, nr. 870, 2007, pp. 6-7
- Cristea-Enache, Daniel, *A venit un scriitor din provincie*, în *Bucureștiul cultural*, nr. 959,(anul xv), (22 iulie 2008 – 28 iulie 2008), p. 13
- Cristea – Enache, Daniel, *La bloc*, în *Adevărul literar și artistic*, 8 februarie 2005, p.34
- Cristea-Enache, Daniel, *Un roman spectral*, în *România literară*, nr.28, 20 iulie 2007, p. 42
- Cristea-Enache, Daniel, *O epopee orientală*, în *Ziarul de duminică*, nr. 36, 14 septembrie, 2007, p. 6
- Cristea Enache, Daniel, *Două caiete și-un roman*, în *Observator cultural*, nr. 267/20-26mai 2010, p. 21-22
- Dan, Vasile, *Un roman cu îngeri și moldoveni*, în *Revista Familia*, noi.- dec. 2004, pp. 81-83
- Deac, Eliza, *La ușa scriitorului*, *Vatra*, nr.9-10/ 2009, p.31
- Dinițoiu, Adina, *Petru Cimpoeșu față în față cu optzecismul*, *Revista Observator cultural*, nr. 422, 8 mai 2008, p. 24

- Gheorghe, Cezar, *Poezia modernă între speciile comunicării*, în *Revista Observator cultural*, nr. 504, 2009, p12
- Goldiș, Alex, *Un Caragiale abisal*, în *Revista Cultura*, 25 ianuarie 2007, p. 17
- Holban, Ioan, *Romanul ca o partidă de șah*, în *Convorbiri literare*, septembrie, 2003, p. 23
- Horasangian, Bedros, *Fiziologia și etiologia scrisului la Gheorghe Crăciun*, în *Observator Cultural*, nr.329, 2006, pp. 19-20
- Lăcătuș, Adrian, *Insinuată în fibra vieții lui zilnice...*, în *Revista Vatra*, nr. 1-2, 2007, p. 134
- Lovinescu, Monica/ Adameșteanu, Gabriela, *Admirația – un dar rarisim în literatura română*, în *Revista 22*, februarie 2002, p. 15
- Manolescu, Nicolae, *Polimorfie stilistică*, în *România literară*, nr. 11, 1993, p.6
- Manolescu, Nicolae, *Postmodernismul poetic*, în *Caiete critice*, nr. 3-4, 1983, pp. 16-18
- Marcu, Luminița, *Umor și metafizică*, în *România literară*, nr. 25, 27, iunie 2001, p. 8
- Mihăilescu, Dan C, *Nicăieri nu ești mai străin decât la tine acasă*, în *Dilema veche*, nr. 367, 24 februarie-2 martie 2011, p. 19
- Mitchievici, Angelo, *Final de etapă: Cărtărescu vs Cărtărescu*, în *Observator cultural*, nr. 132, 13-19 septembrie 2007, pp.15-16
- Moraru, Cornel, *Criza de imaginație*, în *Vatra*, nr. 3, 1989, p.64
- Mușat, Carmen, *Prinși în capcana istoriei*, în *Observator cultural*, nr. 238, 14-20 septembrie, 2004, pp. 21-23
- Mușina, Alexandru, *Gheorghe Crăciun*, *Revista România literară*, nr. 5, 2007, pp. 17-19
- Mușina, Alexandru, *Poezia-o șansă...*, în *Astra*, nr. 1, 1982, pp. 1-5
- Nistorescu, Cornel, *Roman cu îngeri și moldoveni*, în *Evenimentul Zilei*, nr. 293, iulie 2001, p. 3
- Opariuc, Loredana, *Un portret al omului din est, marca Ioan Groșan*, în *Timpu*, sept, 2010, p. 6
- Pătrășconiu, Cristian, *Scrisul, ca și cititul, este un exercițiu de evadare*, în *Ziarul de duminică*, 28 sept 2004, p. 5

- Pârvulescu, Ioana, *Zborul cărților*, în *România literară*, nr. 27, 13 iulie, 2007, pp. 35-37
- Pârvulescu, Ioana, *Luxul lecturii*, în *România literară*, nr. 22, 1993, p. 23
- Pârvulescu, Ioana, *Eclipsa*, în *Dilema*, nr. 13, 1993, p. 15
- Pecican, Ovidiu, *Lumea Marei*, în *Steaua*, nr 12/ decembrie 2007, pp. 9-10
- Petraș, Irina, *Ioan Groșan sau Nordicul om din Est rătăcit în centrul lumii*, *Tribuna*, nr. 192, 1-15 septembrie, 2010, p. 4
- Podoabă, Virgil, *Gheorghe Crăciun și revelațiile corpului erotizat(IV)*, în *Revista Vatra*, nr. 1, 2003, p. 24
- Podoabă, Virgil, *Gheorghe Crăciun și erosul saphico –bataillean*, *Observator Cultural*, nr. 407, 24 ianuarie 2008, p. 12
- Podoabă, Virgil, *Plus-minus o zi*, în *Familia*, nr.2, 1989, pp. 43-46
- Podoabă, Virgil, *Un prozator tânăr*, în *Familia*, nr. 11, 1985, pp. 31-32
- Popa, Catrinel, *Aisbergul tranzitivității poetice și provocările sale*, în *Revista Observator Cultural*, nr. 407, 2008, p. 16
- Pruteanu, George, *Postmodernismul – un sfârșit fără capăt*, I, II, III, în *Dilema*, nr.326, 327, 328, din 7, 14 și 21 mai 1999, pp. 6-7
- Simion, Eugen, *Un debut remarcabil*, în *România literară*, nr. 23, 1989, p. 19
- Simionescu, Mircea Horia, , *Pupa russa, o epopee a ivirii și îndumnezeirii simțurilor*, în *Observator cultural*, nr 238, 14 – 20 septembrie 2004, p. 8
- Sohoran, Elvira, *Scriitura ironică în romanul lui Petru Cimpoesu*, în *Convorbiri literare*, nr. 5 (mai) 2008, pp. 28-30
- Sohoran, Elvira, *Jocul și etica ironiei în nuvela lui Petru Cimpoesu*, în *Revista „Convorbiri literare”*, nr. 9 (septembrie), 2009, p. 22
- Sora, Simona, *Nocturnal*, în *Dilema Veche*, nr. 81, 5-11 august 2005, p. 4
- Soviany, Octavian, *Câteva impresii despre Un om din Est*
<http://octaviansoviany.wordpress.com/2011/02/08/cateva-impresii-despre-un-om-din-est/>
- Spiridon, Monica, *Modernism și postmodernisme...*, în *România literară*, nr. 47, 1985, pp. 20-21
- Stan, Adriana, *Concubinaj textual*, în *Revista Vatra*, nr. 1-2, ianuarie – februarie, 2009, pp. 17-18

- Stan, Constantin, *Moromeții-ultimul capitol* ,în *Revista Luceafărul de dimineață*, nr. 9/23 februarie 2011, pp. 15-16
- Ștef, Traian, *Cărțile prietenilor*, în *Familia*, nr.9, septembrie 2004, p. 7
- Ștefănescu, Alex, *O paradă a eului*, în *România literară*, nr.28, 20 iulie 2007, pp. 23-24
- Terian, Andrei, *Cartea râsului și a uitării*, în *Revista Cultura*,nr.13, 8 aprilie, 2010, p.11
- Terian, Andrei, *Cuvinte și lucruri*, în *Euphorion*, nr. 7-8, iulie – august. 2004, p. 5
- Teuțișan, Călin, *Romanul turbionar*, în *Revista Apostrof*, nr. 3, 2000, p. 22
- Tucă, Marius, *Eu-rile lui Mircea Cărtărescu*,în *Jurnalul Național*, 15 iunie 2005, p. 4
- Urianu, Tudorel, *Românii sub vremi*, în *România literară*, nr. 7, 2006, pp. 31-33
- Urianu, Tudorel, *Vocile amintirii*, în *România literară*, nr. 15, 20 aprilie 2007, p. 19